

การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญ
ของชาวมอญ อำเภอพระประแดง

เกศสิรินทร์ แพทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2546

การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญ
ของชาวมอญ อำเภอพระประแดง

เกศสิรินทร์ แพทอง

คณะพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

รองศาสตราจารย์.....ประธานกรรมการ
(ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร)

ศาสตราจารย์.....กรรมการ
(ดร.สนิท สมัครการ)

อาจารย์.....กรรมการ
(ดร.คมพล สุวรรณภู)

ศาสตราจารย์.....รองอธิการบดี รักษาราชการแทนคณบดี
(ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่)

วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2546

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์ :	การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญ ของชาวมอญ อำเภอพระประแดง
ชื่อผู้เขียน :	นางสาวเกศสิรินทร์ แพทอง
ชื่อปริญญา :	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม)
ปีการศึกษา :	2546

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา บริบทชุมชน และอัตลักษณ์
ทั่วไปของชาวมอญพระประแดง 2) ศึกษาอัตลักษณ์สำคัญและวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญ
ของชาวมอญพระประแดง 3) ศึกษาการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวมอญพระประแดง 4) ศึกษา
การสนับสนุนการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญพระประแดง 5) ศึกษาแนวโน้มของ
อัตลักษณ์ และแนวโน้มในการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญพระประแดง รวมทั้งศึกษา
ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของชาวมอญ กลุ่มเป้าหมายครั้งนี้คือชาวบ้าน
ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ในอำเภอพระประแดง จำนวน 21 คน วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ
การเก็บข้อมูลใช้การรวบรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตบริบทชุมชน
ข้อมูลที่ได้มาได้ทำการวิเคราะห์ควบคู่กับบริบทประกอบกับการใช้สถิติพรรณนาช่วยในการ
วิเคราะห์ด้วย

ผลการศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ทั่วไป สามารถแบ่งออกได้เป็นอัตลักษณ์ทางสังคม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยสิ่งบ่งชี้ความเป็นมอญคือ ประเพณี ภาษาและการแต่งกาย ลักษณะนิสัยเด่นของชาวมอญ คือ ชอบทำบุญ ยึดหลักศาสนาเป็นแกนของชีวิต รักสงบ มีน้ำใจ
2. อัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญพระประแดง คือ อัตลักษณ์ทางประเพณี อัตลักษณ์ด้านนิสัยการทำบุญ ยึดหลักศาสนา นิยมการเข้าวัด และอัตลักษณ์ทางภาษา
3. การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ พบว่า อัตลักษณ์ที่ปรับเปลี่ยน คือ การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย พิธีกรรมต่าง ๆ ความเชื่อค่านิยม การละเล่น ดนตรี ศิลปะ อัตลักษณ์ที่เปลี่ยนไปเกือบหมดคือภาษา ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคและภูมิปัญญาด้านอาชีพ และการนับถือผี

4. วิธีการในการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญ มีทั้งวิธีการในลักษณะรูปธรรมและนามธรรม ดังนี้ การจัดทำหนังสือ แผ่นพับ การจัดแสดงโชว์ การจัดนิทรรศการ การสร้างแหล่งรวบรวมข้อมูล การบรรจุในหลักสูตร การรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ ปลุกฝังโดยการเล่าประวัติ ให้เห็นเป็นตัวอย่าง ใช้ความเชื่อทางพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติสืบทอด ส่งเสริมผลักดันให้มีส่วนร่วมในการจัดงาน การชูให้กล้วยและการลงโทษทางสังคม ใช้การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก เน้นแกนนำในการปลุกกระดม บุคคลสำคัญที่มีส่วนสำคัญ คือ กลุ่มชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ และพระในชุมชน

5. การสนับสนุนการดำรงรักษา ด้านความรู้ ความเข้าใจ คือกลุ่มชาวบ้าน ครอบครัว ผู้อาวุโสในชุมชน การสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ คือ ชาวบ้าน และหน่วยงานรัฐ บริษัทเอกชน การสนับสนุนด้านแรงงาน คือชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พลังที่สำคัญก็คือกลุ่มชาวบ้าน

6. แนวโน้มในการดำรงรักษา ภาษากงหมคไป ประเพณีคงสืบทอดต่อไป อัตลักษณ์ทางสังคมคิดว่าคงเหนียวแน่นอยู่ ความเชื่อต่าง ๆ ก็คงจะต้องเปลี่ยนแปลงไป การแต่งกายก็คงยังมีให้เห็นตามช่วงประเพณี ด้านอาหารก็คงยังมีอยู่ต่อไป ส่วนแนวโน้มในสถาบันที่ดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญ พบว่า สถาบันครอบครัวมีบทบาทลดลง โรงเรียนจะมีบทบาทมากขึ้น หน่วยงานรัฐ องค์กรการปกครองท้องถิ่นมีบทบาทน้อยลงถ้าชาวบ้านต่อต้าน เอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนมากขึ้น

7. ปัญหาอุปสรรค คือ การไม่ประสานงานกัน การจัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้าน สภาพแวดล้อม สังคมที่มีความเจริญมากขึ้น ในท้ายที่สุดผู้วิจัยมีความเห็นว่า ต่อไปเชื้อชาติมอญคงจะค่อย ๆ หดลง การดำรงเผ่าพันธุ์คงไม่มี มอญคงกลายเป็นเพียงตำนาน แต่การที่จะดำรงรักษาอัตลักษณ์ต่าง ๆ ไว้ก็คงขึ้นอยู่กับชาวมอญในชุมชนนั้น ๆ ว่ามีพลังในการดำรงรักษาได้มากน้อยแค่ไหน

ABSTRACT

Title of Thesis : Self – identity Change and Ways to Maintain Significant Self – identity of the Mon in Phrapradaeng District.
Author : Miss Ketsirin Phaethong
Degree : Master of Arts (Social Development)
Year : 2003

The objectives of this research are 1) to study the Mon's origins, community context and their general characters 2) to study the Mon's important self-identity and ways consense such identities, 3) to study the Mon's changing self-identity, 4) to study supports for maintenance of the Mon's self-identity, 5) to study self-identity trends and tendency in maintaining the Mon's important self-identity including problems and recommendations. The study was done at Phrapradaeng District by using the qualitative method. In addition to documentary study, in-depth interviews of 21 key-informants comprising villagers, local leaders, and a government officials were done for data collections. Observation of the community context was also done by the researcher while conducted the in-depth interviews. Data analysis is carried out by the method of logical context description with the help of descriptive statistics

Finding of the study can be summarizes as follows :

1. The Mon's self-identity in general are their social and cultural traditions, i.e., customs, spoken language and their dresses; their dominant characters observed are merit. Making, religiosity, peacefulness and kindness.
2. The Mon's important self-identities are traditional, merit making religiosity and their spoken language.
3. The changing of self-identity observed are in dressing style, food, housing, rituals, beliefs and values, plays, music and arts; the radical or almost completely changes are language, traditional healthcare, occupations and spirit worship.

4. Ways to maintain important self-identities are found both in the material and non-material aspects, i.e., books, leaflets, shows, exhibitions, data sources, etc., socialization to younger generations in beliefs and rituals, encouraging them participate in traditions with threats of social sanctions and so on. Important persons in the community are villager'groups, the elders and monks.

5. Supporting to maintaining these knowledge and understanding are money and materials donated by villagers, government agencies, private organizations; villagers also sacrifice their labour via their group.

6. Trends or tendency to maintain self-identity. It seems that language will probably be lost while other social and cultural traditions remain, for example, dressing style, food and the likes. Schools should have more roles if more supports from private sectors are coming increasingly.

7. Problems found are lack of co-ordination, conflict between the state and villagers and the radical change of the society at large. In the end, the researcher has the opinion that Mon as an ethnic group will gradually disappear becoming only a history. Self-identification conservation depends on the forces of the people of each community and their willpower to maintain it.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ถือเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ส่วนหนึ่งของการศึกษาในคณะพัฒนาสังคม ซึ่งผลของการเรียนรู้นี้ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนการสอนในทุกสาขาวิชา และเป็นการจัดระบบความคิดในการนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไป

ผลจากการวิเคราะห์และวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มาจากคณาจารย์คณะพัฒนาสังคมทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ จนทำให้ผู้วิจัยมีองค์ความรู้ที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้เสียสละเวลาในการตรวจแก้ไข ให้คำแนะนำปรึกษา พร้อมทั้งกระตุ้นให้งานชิ้นนี้เสร็จทันเวลา รวมทั้ง ศ.ดร.สนิท สัมภกร และ อาจารย์ ดร.กมล สุวรรณคุณ กรรมการที่ปรึกษา ที่คอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และตรวจแก้ไขภาคนิพนธ์ฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณชาวมอญพระประแดงผู้ให้ข้อมูลทุกคน ที่เต็มใจในการให้ข้อมูลด้วยดี ขอขอบคุณครอบครัวหิรัญเพิ่มทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ในขณะที่เก็บข้อมูล รวมทั้งหน่วยงานรัฐที่ให้การสนับสนุนในด้านเอกสาร

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจ และคุณอภิชาติ ลักษณ์กลอย ที่คอยแก้ไขปัญหาด้านคอมพิวเตอร์ให้และเป็นกำลังใจมาตลอด ท้ายสุดขอขอบพระคุณ คุณแม่ที่คอยห่วงใยให้กำลังใจ และสนับสนุนด้านงบประมาณโดยตลอด คุณพ่อที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งเป็นกำลังใจและพลังสำคัญที่สุดที่ทำให้ประสบความสำเร็จในงานวิจัยชิ้นนี้

เกศสิรินทร์ แพทอง

สิงหาคม 2546

คำนำ

ในอดีตชนชาติมอญเคยมีอำนาจปกครองดินแดนประเทศพม่า มีความเจริญสูงสุดในดินแดนสุวรรณภูมิ แต่ในปัจจุบันมอญไม่มีประเทศเป็นของตนเองแล้ว มอญได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยหลายระลอกด้วยกัน การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในประเทศก็มีในหลาย ๆ จังหวัด ไม่ว่าจะเป็น ราชบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร ปทุมธานี สมุทรสาคร เป็นต้น โดยที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ก็เป็นที่หนึ่งที่มีชาวมอญอยู่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 ชาวมอญจะมีอัตลักษณ์เด่นในหลายอัตลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อค่านิยม และอื่น ๆ แต่เนื่องด้วยในปัจจุบันชาวมอญ โดยเฉพาะชาวมอญพระประแดงได้มีการผสมผสานกลมกลืนกับคนไทยทั้งด้านความเป็นอยู่ วัฒนธรรม จนไม่สามารถที่จะแยกความแตกต่างได้ การปรับเปลี่ยนทางอัตลักษณ์จึงเกิดขึ้น

ท่ามกลางการปรับเปลี่ยนดังกล่าว วิธีการที่ชุมชนชาวมอญพระประแดงใช้เพื่อการรักษาดำรงอัตลักษณ์ในแต่ละด้านจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าชาวมอญไม่มีการรักษาอัตลักษณ์ไว้ ความเป็นมอญก็คงจะสูญหายไปไม่ช้า

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษารั้งนี้ ในแนวทางการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญพระประแดง อาจจะเป็นประโยชน์สำคัญในการที่จะรักษาอนุรักษ์สืบทอดสิ่งต่าง ๆ ให้คงอยู่ หรือสามารถรื้อฟื้นสิ่งต่าง ๆ กลับมาใหม่ได้ โดยกรณีศึกษาของชาวมอญครั้งนี้ อาจจะเป็นประโยชน์ให้กับชุมชนต่าง ๆ ที่ต้องการจะอนุรักษ์สืบทอดประเพณีในชุมชนของตนเอง

เกศสิรินทร์ แพทอง

สิงหาคม 2546